

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/1

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Елмуратов Икматулла Гайбуллаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДАГИ БИРИНЧИ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ ТАРИХИ (1931-1936 ЙИЛЛАР)	12-18
<i>Qitaybekov Azizbek Kenesbek o'g'li</i> QORAQALPOG'ISTONDA HAVO TRANSPORTINING SHAKLLANISHIDA "DOBROLET" AKSIYADORLIK JAMIYATINING O'RNI	19-23
<i>Nawrizbaeva Nurjamal Qudaybergenovna</i> QORAQALPOQLARNING GILAMCHILIGI BILAN BOG'LIQ VA'ZI MAROSIMLAR	24-29
<i>Сайдуллаев Фаррух Умедулло ўғли</i> МУҲАММАД ҲАКИМ ТЕРМИЗИЙНИНГ ЭТНОЛОГИК ВА ЭТНОГРАФИК ТАДҚИҚОТЛАРИ	30-35
<i>Berdiqulov Mirolim Tugalvoyevich</i> ТО'ДА-1 NEOLIT MAKONINING O'ZBEKISTON TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDAGI O'RNI	36-40
<i>Olimjonova Gulida Olimjon qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT VOJXONA XIZMATI ORGANLARI FAOLIYATI ..	41-47
<i>O'ng'alov Lazizbek Amiriddin o'g'li</i> NUROTA TOG' TIZMASINING TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISH TARIXI..	48-53
<i>Rahmonov Faxriddin Shoymardonovich</i> MILLIY DEHQONCHILIK MADANIYATINI ETNO-TARIXIY MANBALARDA AKS ETISHI (JANUBIY O'ZBEKISTON MISOLIDA)	54-58
<i>Tilavboyev Muhammad</i> JIZZAX VOHASIDA OT BILAN BOG'LIQ URF-ODATLAR VA MAROSIMLAR	59-63
<i>To'xtaboyev Xurmatullo Shomirza o'g'li</i> O'ZBEKISTON ILM-FANI RIVOJIDA FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETINING O'RNI (MUSTAQILLIK YILLARI MISOLIDA)	64-68
<i>Рахматиллаев Хасанбой</i> МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ ҚАДИМГИ ДАВР ЭТНИК ТАРИХИНИ ЁРИТИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛИ МАСАЛАЛАР ВА УСУЛЛАРГА ДОИР	69-74
<i>Qurbonova Manzila Boqiyevna</i> BUXORO VOHASI MILLIY SHIRINLIKLARI VA ICHIMLIKLARI	75-80
<i>Ravshanova Gulora</i> QASHQADARYO VOHASIDA MUNTAZAM QUROLLI HARAKATLAR TA'MINOTI (XX-asrning 20- yillarida)	81-85
<i>Зарипбаев Уснатдин Оракбаевич</i> ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ	86-90

<i>Baxronov Abdullo Haydar o'gli</i> O'ZBEKISTONDA TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDA XALQARO EKSPEDISIYALARINING O'RNI	91-95
<i>Maxmatqulov Jasur Isroil o'g'li</i> GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASH MAVZUSINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	96-101
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTON-TURKIYA HAMKORLIGI VA UNING NATIJASI (TO'QIMACHILIK SANOATI MISOLIDA)	102-106
<i>Норбоев Сарвар Қаҳрамон ўғли</i> АФРОСИЁБДАГИ СЎҒД МУДОФАА ДЕВОРИГА ОИД ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ (XX АСРНИНГ 50-80-ЙИЛЛАРИ).....	107-111
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АҲОЛИСИ ТЎҒИМАЧИЛИК ҲУНАРМАНДЧИЛИГИ АНЪАНАЛАРИ	112-117
<i>Tishabayeva Irodaxon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	118-124
<i>To'xtamishева Fotima Musurmonovna</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA QASHQADARYO VOHASI KASHTADO'ZLIGIDA O'ZGARISHLAR.....	125-132
<i>Sattorov Nurbek</i> SHIMOLIY BAQTRIYA VA ZARAFSHON MINTAQALARIDA DEHQONCHILIK VA CHORVACHILIK MADANIYATI SOHIBLARI ETNOMADANIY ALOQALARINING O'ZBEK XALQI ETNOGENEZI SHAKLLANISHIDAGI O'RNI	133-138
<i>Hazratov Nurali Burxon ug'li</i> QADIMGI KESH VILOYATI HUDUDIDAGI ARXELOGIK YODGORLIKLARINING O'RGANILISH TARIXIDAN	139-144
<i>Mamatqulov Bekzod Sherzovich</i> O'ZBEKISTONDA GAZ-OLTINGUGURT SANOATINING YUZAGA KELISHI VA UNING RIVOJLANISH TARIXI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	145-149
<i>Berdiyev Jamshid</i> VOHA JOY NOMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNONIMLAR VA PATRONIMLARNING TUTGAN O'RNI	150-155
<i>Djurakulov Sherzod Davronovich</i> SAMARQAND VILOYATI HUDUDIDI TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISHI TARIXI	156-161
<i>Қурбанова Дилрабо Шерипбоевна</i> ПАРЛАМЕНТ ТАРИХИ ВА ТАРИХШУНОСЛИГИ	162-172

<i>Зухриддин Болтаевич Жунаев</i> ХОРАЗМДА РЕСПУБЛИКА ТУЗУМИ: ЮТУҚЛАР ВА МУАММОЛАР (1920-1924 йиллар)	173-181
<i>Mamadiev Voxodir Bobojonovich</i> QASHQADARYO MUZEYIDAGI NODIR OSTODON	182-186
<i>Norqo'chqarov Xushvaqt Eshnazarovich</i> AFG'ONISTONDA O'ZBEK TILINING QONUNY ASOSLANISHI, O'ZBEKLAR IJTIMOYIY-MADANIY HAYOTIDAGI O'RNI (XX ASR – XXI ASR BOSHLARI)	187-197
<i>Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич</i> ТОШКЕНТ ВОҲАСИ СЎНГГИ БРОНЗА ДАВРИ ТАРИХИ ТИЗИМИДА: ДАФН УДУМИ ВА МИГРАЦИЯ МАСАЛАЛАРИ	198-203
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> ОДАМ САВДОСИГА УЧРАГАН МИГРАНТ ХОТИН-ҚИЗЛАР ҲАҚИДА БАЎЗИ МУЛОҲАЗАЛАР	204-208
<i>Tishabayeva Iroдахon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	209-215
08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ	
<i>Ostonokulov Azamat Abdukarimovich, Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li</i> DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI	216-226
<i>Kurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich</i> O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV TASHKILYIY- IQTISODIY MEKANIZMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	227-232
<i>Отабеков Отажон Ғайрат ўғли</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ОПТИМАЛ СОЛИҚ ЮКИ ВА ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ МАСАЛАЛАРИ	233-243
<i>Шакирова Фароғат Болтаевна</i> ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БАҲОЛАШ ИНДИКАТОРЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ	244-255
<i>Мамбетназаров Бахыт Бисенбаевич</i> ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	256-263
<i>Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi</i> TURIZM INFRATUZILMASI TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	264-269
<i>Matniyozov Murodjon Rajabbayevich</i> DESTINATSIYA IMIDJINI SHAKLLANTIRISHDA TURISTLARNING SODIQLIGI VA QONIQLASHINING AHAMIYATI	270-278

<i>Хамидова Зарифа Урол қизи</i> ДАВЛАТ СЕКТОРИДА ИЧКИ АУДИТ ВА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТ ТАДБИРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	279-291
<i>Toshaliyeva Saodat Toxirovna</i> KICHIK TADBIRKORLIK TUSHUNCHASI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY MONIYATI	292-296
<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> ИБН ХАЛДУННИНГ ИҚТИСОДИЁТГА ТАВСИЯЛАРИ	297-304
<i>Nurullayev Hoshimjon Hamidovich</i> GASTRANOMIYANING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ANAMIYATI	305-313
<i>Кадырова Шарофат Амоновна</i> ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	314-323
<i>Бегматова Зиёда Захиджановна</i> ДАВЛАТ ИНТЕРАКТИВ ХИЗМАТЛАРИ ТИЗИМИ АСОСИДА КАДРЛАР БАНДЛИГИНИ ВА УЛАРГА ТАЛАБНИ БАҲОЛАШ	324-332
<i>Shafkarov Bakhrom Khudoyberdievich</i> TERRITORIAL FEATURES AND THEIR EFFECTIVE USE IN THE CULTIVATION OF VITICULTURE PRODUCTS	333-340
<i>Masharipova Fazilat Axmedovna</i> OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ANAMIYATI	341-348
<i>Мусинов Дилшод Султанович</i> ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГИ ИЖТИМОИЙ ВА ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ОМИЛИ СИФАТИДА	349-359
<i>Шакирова Юлдуз Сайдалиевна</i> ВОПРОСЫ РАЗРАБОТКИ ДОРОЖНОЙ КАРТЫ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ	360-368
<i>Абдивоҳидов Мамуржон Авазхон ўғли</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГ МАЗМУНИ, ТАВСИФИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	369-380
<i>To'xtasinova Muxayyo Mirzasultonovna</i> DAVLATNING INNOVATSION TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MASALASIGA	381-388
<i>Қурбанова Раҳима Джамшедовна, Мирзаева Ширин Нодировна</i> РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В СТИМУЛИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	389-403
<i>Набиева Нилуфар Муратовна</i> ОСОБЕННОСТИ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГОВОГО ПРОДВИЖЕНИЯ КОМПАНИИ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ	404-416

<i>Safarov Radjabboy Eshmuxammadovich</i> KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA INDIVIDUAL DAROMADGA SOLIQLAR MEKANIZMIDAN SAMARALI FOYDALANISH MASALALARI	417-428
<i>Sharipova Zulayho</i> SANOAT TARMOQLARI KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	429-434
<i>Шарипов Акбар Илхамович</i> ЧАКАНА САВДО КОРХОНАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛИ МАРКЕТИНГНИ РОЛИ	435-440
<i>Хаджаев Хабибулла Сагдуллаевич</i> ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ АНТИМОНОПОЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	441-447
<i>Хамзайева Дилфуза Самаровна</i> SURXANDARYO VILOYATIDA TURISTIK MAHSULOTLARNI BAHOLASH VA SAMARALI RIVOJLATIRISH IMKONIYATLARI	448-452
<i>Усманова Насиба Акбаржоновна</i> ПУТИ РАЗВИТИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В СФЕРЕ УСЛУГ	453-459
<i>Исхакова Сарвар Аюбовна</i> ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЗАНЯТОСТЬ И КВАЛИФИКАЦИЮ ПЕРСОНАЛА В СФЕРЕ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	460-467
<i>Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich</i> INNOVATSION TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHDA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH VA UNI TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	468-479
<i>To'uchiyeva Nodira G'ulom qizi</i> OLIY TA'LIMNI BOSHQARISHDAGI INNOVATSIYALAR. CHAT GPT YOHUD SUN'IY INTELLEKT	480-485
<i>Абдурахимова Саида Аҳмаджановна, Адилова Гўзал Абзаловна</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИНИНГ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ ТАҲЛИЛИ	486-494
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION MUHIT JOZIBADORLIGINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	495-500
<i>Tadjibekova Dilnoza Bakhtiyarovna</i> ENHANCING FINANCIAL RESOURCE FORMATION IN BUSINESSES	501-506
<i>Radjabova Malika Ziyodullayevna</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI XUSUSIDA	507-512

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Asraqulova Adiba Nabiyevna</i> ZAMONAVIY DAVRDA IQTISODGA FALSAFIY QARASHLAR	513-520
<i>Жўраев Аҳмад Муҳаммадиевич</i> ТИНЧЛИКПАРВАРЛИК ҲОЯЛАРИНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДАГИ АҲАМИЯТИ	521-530
<i>Гуламова Мавжуда Ташпулатовна</i> АХМАД ЗИЁУДДИН АЛ-КУМУШХОНаВИЙ АСАРЛАРИДА КОМИЛ ИНСОН ҲОЯЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	531-538
<i>Abduxolikova Nasiba Alijonovna</i> YOSHLARNING ONLAYN TA'LIM JARAYONIGA TA'SIR ETUVCHI IJOBIIY SALBIY OMILLAR	539-544
<i>Yazdonov Zikirillo Shukurilloevich</i> QALANDARIYLIK VA UNING INSON, JAMIYAT TIZIMIDAGI O'RNI	545-552
<i>Sharipova Barno Salimovna</i> BIOETIK MADANIYATNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY IMIJI	553-558
<i>Xalikulova Umida Rustamovna</i> AXBOROT MUHITINING OLIY TA'LIMGA TA'SIRI: KONSTRUKTIV VA DESTRUKTIV OMILLAR	559-564
<i>Abbasova Maftuna Subxonovna, Temirova Xurshida</i> OILA VA NIKOH MA'NAVIYATI, OILANI MUSTAHKAMLASH OMILLARI	565-571
<i>Tog'ayev Nodirjon Ergashevich</i> AJDODLARIMIZ BOY ILMIY MEROSINING O'ZBEKISTONDA MA'RIFATLI JAMIYAT QURISH HAMDA YOSHLAR TARBIIYASIDA TUTGAN O'RNI	572-576
<i>Kipchoqov Xomidjon Gulomovich</i> JAVOBGARLIK PRINSIPINI SHAKLLANTIRISH AXLOQSHUNOSLIKNING ASOSIY MASALASI SIFATIDA	577-581
<i>Raximova Rayxon Abdurasulovna</i> ZAMONAVIY OILADA MA'NAVIY-AXLOQIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMONING NAZARIY VA USLUBIY TAHLILI	582-586
<i>Агзамова Нилюфар Шухратовна</i> “АДАБ АЛЬ-ТАБИБ” КАК ИСТОЧНИК НАЦИОНАЛЬНОЙ БИОЭТИКИ	587-591
<i>Axmadiyev Nuriddin Muxutdinovich</i> INTELLEKTUAL MADANIYAT YOSHLARNING INNOVATSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING MUHIM MEZONI SIFATIDA	592-596
<i>Nabiyev Mansur Jamxur o'g'li</i> DEMOKRATIK JAMIYAT TARAQQIYOTIDA IJTIMOIIY G'OYALAR EVOLYUTSIYASI VA MODERNIZATSIIYASI	597-603

<i>Kenjayeva Dilrabo Romanovna, Xaydarova Larisa Sunnatovna</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY MADANIYAT SOHASIDAGI O'ZGARISHLARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	604-609
<i>Abduraximova Tursunoy Abduvoxid qizi</i> O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASINING FALSAFIY MOHIYATI	610-615
<i>Tagayev Ganisher Xasanovich</i> YOSHLAR ETNOESTETIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY-ESTETIK OMILLARNING O'RNI	616-625
<i>Шоназаров Жамшид Шуҳратович</i> БЕҲБУДИЙ ВА УНИНГ ДАВЛАТЧИЛИК ҲОЯСИ	626-630
<i>Ҳамраев Сирож Абруевич</i> ЖАМИЯТ ЯНГИЛАНИШИ ВА ТАДБИРКОР МАЪНАВИЯТИ	631-637
<i>Nabiyev Bekzod Muxammadumarovich</i> MAFKURAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY TARG'IBOT TEXNOLOGIYALARI: O'ZBEKISTON VA XORIY TAJRIBASI	638-642
<i>Hashimova Gulsina Ismoyilovna</i> HARBIY IJTIMOYIY ISH VA HARBIY MADANIYATNING HARBIY XIZMATCHILAR FAROVONLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI	643-648
<i>Karimova Gulnoza Yigitaliyevna</i> AXLOQIY MADANIYAT TUSHUNCHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY ZARURIYATI	649-655
<i>Sharipova Kamola Usmonjonovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA GENDER TENGLIKNI TA'MINLASH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASINI MILLIY STRATEGIYAGA TRANSFORMASIYALASH ISTIQBOLLARI	656-661

9. Ismoyilovna, H. G. (2023). O'ZBEKISTON QUROLLI KUCHLARI TIZIMIDAGI HARBIY IJTIMOYIY ISH. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(4), 2293-2300.
10. Turdiyev B. S. The role of national harmony in the strategy of spiritual renewal // *Scientific Bulletin of Namangan State University*. – 2019. – T. 1. – №. 6. – C. 229-233.

09.00.00- Фалсафа фанлари

Karimova Gulnoza Yigitaliyevna,
Mustaqil tadqiqotchi, Farg'ona davlat universiteti,

AXLOQIY MADANIYAT TUSHUNCHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY ZARURIYATI

Annotatsiya. Globallashuv jarayonida dunyo miqyosida axborot oqimining kuchayishi va qadriyatlarining ommalashuvi, ayniqsa, G'arb olamida ko'zga tashlanayotgan ma'naviy inqiroz g'arbona turmush-tarzi va qadriyatlarni, "ommaviy madaniyat" namunalarini targ'ib etish orqali axloqiy madaniy va ma'naviy qadriyatlarimizga, yoshlarimizning onggiga ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois farzandlarimizni milliy urf-odatlar, an'alarimiz, boy sharqona merosimizga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda axloqiy madaniyat va yuksak mas'uliyat tuyg'ularini shakllantirish talab etiladi. Ushbu maqolada axloqiy madaniyat tushunchasi, uning mazmun-mohiyati, shuningdek axloqiy madaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy zaruriyati falsafiy jihatdan tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: axloq, madaniyat, axloqiy ong, axloqiy madaniyat, tarbiya, axloqiy qadriyat, globallashuv, ma'naviy madaniyat.

Karimova Gulnoza Yigitaliyevna,
Independent researcher, Fergana State University,

THE SOCIAL NECESSITY OF DEVELOPING THE CONCEPT OF MORAL CULTURE

Abstract. The strengthening of the information flow and popularization of values throughout the world in the process of globalization, especially the spiritual crisis that manifests itself in the Western world, has an impact on our moral, cultural and spiritual values, the minds of our youth through the promotion of the Western way of life and values, samples of "mass culture". Therefore, it is necessary to educate our children in the spirit of devotion to national traditions, traditions, rich Oriental heritage, to form their moral culture and a high sense of responsibility. This article philosophically examines the concept of moral culture, its content, as well as the social necessity of the development of moral culture.

Keywords: morality, culture, moral consciousness, moral culture, upbringing, moral value, globalization, spiritual culture.

Каримова Гулноза Йигиталиевна,
Независимый исследователь,
Ферганский государственный университет,

СОЦИАЛЬНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ РАЗВИТИЯ ПОНЯТИЯ НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: усиление информационного потока и популяризация ценностей во всем мире в процессе глобализации, особенно духовного кризиса, который проявляется в западном мире, оказывает

влияние на наши морально-культурные и духовные ценности, умы нашей молодежи через пропаганду западного образа жизни и ценностей, образцов “массовой культуры”. Поэтому необходимо воспитывать наших детей в духе преданности национальным традициям, традициям, богатому восточному наследию, формировать у них нравственную культуру и высокое чувство ответственности. В данной статье философски исследуется понятие нравственной культуры, ее содержание, а также социальная необходимость развития нравственной культуры.

Ключевые слова: мораль, культура, нравственное сознание, нравственная культура, воспитание, нравственная ценность, глобализация, духовная культура.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I12.1Y2023N90>

Kirish. Yangi O‘zbekistonda insonlarning axloqiy madaniyatini rivojlantirish va jamiyatda go‘zal axloqiy muhitni yaratish vazifalariga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Axloqiy madaniyatli shaxs o‘z xalqi tarixi, ma‘naviy merosi va bugungi ijtimoiy taraqqiyotiga befarq bo‘lmaydi, o‘z hayoti va faoliyatini Vatan taraqqiyoti va istiqboli bilan chambarchas bog‘laydi, o‘zini millat, mamlakat va ijtimoiy-tarixiy hayotdan chetda tasavvur etmaydi. Axloqiy madaniyatning o‘ziga xos xususiyatlarida biri uning zamonaviyligi, ya‘ni har bir davrda erishilgan yutuqlarning shaxs axloqiy hayotida namoyon bo‘lishi bilan belgilanadi. Shuningdek asrlar osha sayqal topib kelayotgan axloqiy qadriyatlar ham axloqiy madaniyatning asosini tashkil etadi.

Axloqiy madaniyat xususida to‘xtalishdan oldin madaniyat o‘zi nima, uning mohiyati va ma‘nosini anglab etish lozim. Madaniyat – (arabcha – madinalik, shaharlik, ta‘lim-tarbiya ko‘rgan) – tabiat va o‘zaro munosabatlarda aks etadigan inson faoliyatining o‘ziga xos usulidir. Madaniyat alohida individning hayot faoliyati, ijtimoiy guruhning yoki jamiyatning hayot faoliyati usulini aks ettiradi. Dastlab madaniyat tushunchasi insonning tabiatga maqsadga muvofiq ta‘siri (erni ishlash va h.k.), hamda insonning o‘zini tarbiyalash va o‘qitish ma‘nolarini ifodalagan. Keyinchalik madaniyat tushunchasi orqali tsivilizatsiya bilan bog‘liq mazmun tushunila boshlandi. “Madaniyat” tushunchasi ijtimoiy taraqqiyotning muayyan bosqichida turgan xalq hayotining muhim va zaruriy fazilati, yutuqlari va ijodkorligining majmuidir[1]. Madaniyat inson mohiyati, o‘zligini ro‘yobga chiqarishning o‘ziga xos shakli va usuli bo‘lib uning ijodiy imkoniyati, qobiliyat va ehtiyojlarini faoliyatida aks ettiruvchi tarixiy hodisa bo‘lib g‘oyat murakkab va serqirradir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O‘zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida jamiyat hayotining barcha sohalarini demokratlashtirish, fuqarolarning axloqiy va ijtimoiy o‘zligini anglashi, yangi demokratik qadriyatlarning shakllanishi, ochiq jamiyat qurishning demokratik va huquqiy asoslari mustahkamlanib borayotgan jarayonlar yuz bermoqda. Jamiyatning zamonaviylashuvi mamlakatning ijtimoiy – iqtisodiy taraqqiyotini mustahkamlash imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda.

Dunyo taraqqiyotining bosqichlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, shaxslarning ijtimoiylashib borishi natijasida yuzaga kelgan atributi va muttasil o‘sib boruvchi ma‘naviy ehtiyojlarini qondiruvchi omilga ehtiyoj sezadi. Bunda shaxs ma‘naviyatining mohiyati davr xususiyatlarini aks ettiradi, insonlar va jamiyatning o‘zaro munosabatlarining kengayishi asosida yanada rivojlanadi. Bizning fikrimizcha, iqtisodiy islohotlar ma‘naviyat bilan uyg‘unlashganda jamiyat taraqqiyoti yanada yuksaklikka erishadi. Ma‘naviyat shakllari (axloq, din, fan, huquq, siyosat va madaniyat) kabi kundalik axloq qoidalarini aks ettiruvchi milliy qadriyatlarni aks ettiruvchi axloqiy ideallar, huquq, milliy g‘oya kabi tushunchalarda namoyon bo‘ladi, salohiyati milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, yaratuvchilikka asoslanadi.

Umuman olganda ilmiy adabiyotlarda madaniyat va uning mohiyati xususida rang-barang qarashlar mavjud. Tadqiqotchil olimlar madaniyat insonning faoliyat jarayoni, uning natijasida yaratilgan ma'naviy qadriyatlar bo'lib, o'z navbatida shaxsning shakllanishii va kamol topishida muhim omil hisoblangan ijtimoiy hodisa ekanligini ta'kidlashadi. Demak, madaniyat inson faoliyatining o'ziga xos usullarini aks ettiradi va ijodiy qobiliyatining ifodasi sifatida uning yaratuvchanlik imkoniyatlarini ro'yobga chiqaradi. Ayniqsa, axloqiy madaniyat o'z ichiga axloqiy qoidalar, tamoyillar, qadriyatlar haqidagi tasavvurlarni, ya'ni axloqiy ongni, ularni ro'yobga chiqarish, singdirish, himoya qilish bilan bog'liq faoliyat va munosabatlarni qamrab oladi. Ushbu fikrlarni inobatga olib, axloqiy madaniyat - mavjud axloqiy me'yorlarni o'zlashtirish va rioya qilish darajasini anglatadi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Zero, axloqiy madaniyat deganda insonlar hayotini axloqiy tartibga solishning samaradorligi, axloqiy-huquqiy tartibga solishning bir-birini to'ldirishini, "axloqning oltin qoidasi"ni yoki odob-axloq qoidalariga rioya qilish jarayonini ham tushunishimiz mumkin.

Fikrimizcha, axloqiy madaniyat jamiyat sub'eyklari va ularning munosabatlari bilan ifodalanadi. Shu bilan birgalikda axloqiy madaniyat quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- a) jamiyat sub'yektlarining axloqiy ongi madaniyatining belgilari va elementlari;
- b) xulq-atvor va muloqot madaniyati;
- c) axloqiy ishlar va faoliyat madaniyati.

Axloqiy madaniyat madaniyatning muhim sohalaridan bo'lib, jamiyat a'zolari tomonidan axloqiy tushuncha, tamoyil me'yorlar, ideallarni o'zlashtirish asosida axloqiy kamolotga yetishishdir. Olim A.Sher fikricha, "axloqiy madaniyat shaxsning jamiyat axloqiy tajribalarini egallash va ulardan o'z tajribalarida foydalanish, o'z-o'zini muntazam takomillashtirib borish singari jihatlarni qamrab oladi; shu bilan shaxs axloqiy taraqqiyotining belgisi hisoblanadi hamda davlat va jamiyatdagi axloqiy darajani yuksaltirishga xizmat qiladi"[2]. Darhaqiqat, shaxsni bilimli, mas'uliyatli, siyosiy jihatdan idrokli, axloqan pok va ma'naviy barkamol bo'lishida axloqiy madaniyatning ahamiyati katta bo'lib, u inson faoliyatining barcha tarmoqlari bilan bog'liqdir. Axloqiy madaniyat olamni ma'naviy-amaliy anglashning zarur vositalaridan biri sifatida ma'lum qadriyatlarga yo'nalganlikni, faoliyat me'yorlari va sabablarini, insonlararo munosabatlarning o'ziga xos shakllarini qamrab olgan holda, ularni asoslab beradi.

Shaxsning axloqiy madaniyati juda keng qirrali tushuncha bo'lib, shaxsning moddiy va ma'naviy hayotdagi ezgu intilishlari, tashqi ko'rinishi, xulq-atvori, turish-turmushi, o'zini tuta bilishi, kiyinishi, ovqatlanish madaniyati, umuman, boshqalar uchun ibratli fazilatlarini ifoda etadi.

Shaxsning axloqiy madaniyati oliy darajasini "axloqiy donolik" sifatida axloqiy faoliyatining optimalligi va uyg'unligini ta'minlab bera olish, har qanday vaziyatda ham munosib xatti-harakat qila olish deb ta'riflash mumkin. Ushbu masala Sharq va G'arb mutafakkirlaridan Yusuf Xos Hojib, Kaykovus, al-Forobiy, Ibn Sino, A.Navoiy, J.Rumiy, Bobur, N.Xisrav, Fitrat, A.Avloniy, Behbudiy, Suqrot, Aflotun, Arastu, Gobbs, Didro, Lametri, Rassel, Gegel, M.Kant, Feyerbax, V.Solovyov, N.Berdyayevlarning ilmiy-falsafiy qarashlarida batafsil tushuntirib berilgan.

"Axloqiy madaniyat - deb yozadi N.K.Eyngorn, - bu madaniyatning o'ziga xos turi bo'lib, asosiy xususiyatlarini ifodalaydi"[3]. Shu bilan birga axloqiy madaniyat - madaniyatning

muhim tarkibiy qismi, ma'naviy madaniyatning elementi, jamiyat madaniyatining eng muhim jihati ham hisoblanadi.

Insonda axloqiy madaniyatning shakllanishida odob, xulq va axloqning o'rni yuqori hisoblanadi. "Axloq" iborasi umumiy tushuncha sifatida fanning tadqiqot ob'ektini anglatishi bilan birgalikda muayyan tushuncha sifatida inson fe'l-atvori va hatti-harakatining eng qamrovli qismini bildiradi. Shuning uchun axloqni umumiy tushuncha sifatida oladigan bo'lsak, unda odob, xulq va axloqning o'ziga xos o'rni bor.

Darhaqiqat odob, xulq, axloq shaxsga o'zgaralar bilan munosabatda an'anaviy axloqiy qonun-qoidalardan foydalanish, ularga zamonaviylik nuqtai nazardan yondashishni, axloqiy-estetik bilimlarini samarali tatbiq etishga o'rgatadi. U shaxsning jamiyat axloqiy tajribalarini egallash va ulardan o'z tajribalarida foydalanishi, o'z-o'zini muntazam takomillashtirib borishi singari jihatlarni qamrab oladi. Shu bilan davlat va jamiyatdagi axloqiy madaniyatni yuksaltirishga xizmat qiladi.

Axloqiy madaniyat shaxsning go'zallik olami, badiiy didi, axloqiy ideallari boyib borishini ham ifodalaydi. Bu esa axloqiy madaniyatning o'zaro aloqasini yana bir bor namoyon etadi. Madaniyatning turli shakllari tarixan shakllanib, o'zaro bir-birini boyitib boradi. Axloqiy madaniyat ma'naviy qadriyatlardan biri sifatida shaxs tafakkuri, ongi va dunyoqarashini boyishi jarayonida muhim rol o'ynaydi. Jamiyatning axloqiy madaniyatiga ijtimoiy muhit, xalq va milliy mentalitetning o'ziga xos axloqiy jihatlari, badiiy-ijodiy an'analari, moddiy va ma'naviy qadriyatlar, adabiyot va san'at durdonalari kiradi. Jamiyat axloqiy madaniyatining yaratuvchisi shaxs ekan, u o'zining axloqiy faoliyati negizida ma'naviy qadriyatlarni yaratishga intiladi. Faylasuf olimi I.Arzimatova ta'kidlaganidek: "insonning axloqiy-estetik tafakkuri negizida insonparvarlikka, vatanparvarlikkaga asoslangan dunyoqarash, ijodkorlik tuyg'ulari, jamiyat ma'naviy muhitiga nisbatan beg'araz ijtimoiy munosabat yotadi. Shaxs jamiyatsiz, jamiyat esa shaxssiz o'z ijtimoiy funksiyasini bajara olmaydi. Shuning uchun jamiyat shaxsning ijtimoiy-siyosiy, axloqiy-estetik munosabatlarini belgilaganidek, shaxs ma'naviy salohiyatisiz ham jamiyat taraqqiyotini tasavvur etib bo'lmaydi[4]. Bugun demokratik tamoyillarga asoslangan jamiyatni barpo etishda har bir shaxsning yuksak axloqiy madaniyatga ega bo'lishini ta'minlash dolzarb ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy vazifa hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. *Axloqiy madaniyatning tarkibi ko'pqirrali va o'ziga xos bo'lib, unda avvalo axloqiy ong, axloqiy munosabat hamda faoliyatning yaxlit birligi va ularning dialektik aloqadorligi ko'zga tashlanadi. Voqelikni axloqiy jihatdan o'zlashtirish mehnat, o'zaro muloqot yuksak hayotiy yuksalishlar uyg'unligi orqali namoyon bo'ladi. Insonning muayyan amaliy, ijtimoiy maqsadlarga erishishga yo'naltirilgan olamni ijodiy o'zlashtirish faoliyati, uning axloqiy hayotidan ayricha bo'lishi mumkin emas. Shuning uchun axloqiy madaniyatning tarkibiy qismlari o'zaro bog'liq va aloqadordir.*

Axloqiy madaniyatning muhim unsuri bo'lgan muomala odobini axloqiy madaniyatning kesishgan nuqtasi deyish mumkin. Inson ma'naviy madaniyatining asosiy mezonini – axloqiy etuklik hisoblanib o'zida – halollik, insofilik, vijdoniylik, shafqatlilik, mehribonlik singari axloqiy fazilatlarini mujassam etadi. Muomala madaniyatining asosiy mezonini yaxshi xulq va go'zal fazilat uyg'unligi tashkil etadi. Bu bordagi tadqiqotchil olimlar B.Xusanov, V.G'ulomov fikriga ko'ra, xulqiy go'zallikning axloqiy mohiyatiga ikki xil nuqtai nazardan yondashish mumkin.

1. Mavjudligi muayyan ichki va tashqi ta'sirlarga, vositalarga bog'liq bo'lmagan go'zallik. Bu ko'proq insonning tashqi qiyofasiga daxldor xususiyat; insonning chinakam go'zal chehrasi har qanday soxta bejamalikdan, "yasama go'zallikdan" ustun turadi.

2. Muayyan ijobiy faoliyatlar, xatti-harakatlar, amallar, botiniy tuyg'ular orqali paydo bo'ladigan go'zallik. U ezgulik vositasida xulqiy go'zallikni takomillashtiradi"[5].

Axloqiy madaniyat insonning hissiy va intellektual qobiliyatlari, uning mukammal hayot to'g'risidagi tasavvurlari va, nihoyat, nafaqat tabiiy zaruriyat, balki go'zallik qonunlari asosida yaratilgan real narsa-hodisalar hamda xulq-atvor shakllarini o'z ichiga olgan murakkab tizimdir. Axloqiy madaniyatning o'ziga xosligi har bir narsa hodisaga axloqiy nuqtai nazardan yondoshish, voqelikka axloqiy munosabatdan kelib chiqishidir.

Har bir yangi madaniy qadriyatga biz o'zimizda shakllangan madaniy qadriyatlar nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda ijobiy yoki salbiy, chiroyli yoki xunuk deb baho beramiz. Kundalik hayotda har birimiz turli voqealarga duch kelamiz, adabiyot, san'at, kino asarlarini yaxshi yoki yomon hodisalar sifatida baholaymiz. Bunday baholash paytida, albatta, har bir shaxsning o'z qarashlari, qadriyatlari ta'siri muhim ahamiyat kasb etadi. Lekin, aksariyat hollarda bunday paytda, ayniqsa, baholanilayotgan hodisa o'zga madaniyatga tegishli bo'lsa, o'zimizga mansub bo'lgan madaniy ruhimizga singdirgan qadriyatlar tizimi ustuvor bo'ladi. Axloqiy madaniyatning baholash funksiyasi tufayli tanlanish sodir bo'ladi.

Axloqiy madaniyatning ijtimoiylashtirish funksiyasi shaxsning ijtimoiy hayotda faol bo'lishini, ijodiy kuchlarini, intellektual salohiyatini jamiyat ravnaqiga, manfaatlariga sarflashini ifoda etadi. Ayrim shaxsning, ijodkorning ilmiy, badiiy izlanishlari o'zini rivojlantirishga shuningdek shaxs xalqning, millatning ijtimoiy-madaniy hayotida sub'yekt sifatida qatnashuvini ta'minlashini inkor etib bo'lmaydi.

Axloqiy madaniyat to'g'risida so'z borganda uning ijtimoiy va individual darajalarini farqlash lozim. Jamiyatning axloqiy madaniyati uning olam bilan o'zaro aloqadorligi, ijtimoiy munosabatlarning butun tizimini takomillashtirish natijasida yaratilgan axloqiy qadriyatlar jamuljamidir. Shaxsning axloqiy madaniyati esa uning go'zallik va ezgulik qonunlari asosida tabiat, ijtimoiy hayot hamda o'zining mohiyatli kuchlarini har tomonlama ifoda etadigan his-tuyg'u, idrok va qayta yaratuvchanlik qobiliyatlari majmuidir.

Axloqiy madaniyat murakkab ijtimoiy hodisa sifatida jamiyat miqyosida tabiatni axloqiy o'zlashtirish jarayonlari va natijalari, mehnat faoliyati, turmush, ijtimoiy munosabatlarning axloqiy jihatlari; jamiyat a'zolarining axloqiy qarashlari, va manfaatlarining muayyan holati; axloqiy tarbiya nazariyasi va amaliyoti, kishilar axloqiy faolligining rang-barang namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Axloqiy madaniyat axloqiy ong va uning zaminida turuvchi amaliyotning o'ziga xos ifodasi sifatida kishilarning real axloqiy ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Axloqiy madaniyatning umuminsoniy xususiyatlari asosan quyidagi paradigmalarda zamirida o'z ifodasini topadi:

- milliy axloqiy madaniyatni saqlagan holda barqaror umumiy xususiyatlarga ega bo'lish;
- o'z milliy axloqiy me'yorlariga, shuningdek, o'zga makon va zamonga xos bo'lgan axloqiy munosabatlarning insonparvar jihatlari tayanish;
- jamiyat axloqiy ongida hamda axloqiy madaniyat zamirida umuminsoniy qadriyatlarni qaror toptirish;

- axloqni milliy ruh negizida tushuniladigan va amal qilinadigan umuminsoniy qadriyatlarga qaratish va yo'naltirish. Bu yerda umuminsoniy qadriyatlarni milliy axloqiy madaniyat zahirida tushunish, ayni paytda, umumiy sifat va xususiyatlarga ega bo'lish asosiy mezon hisoblanadi;

- muayyan milliy axloqiy munosabatlarga o'zga axloqiy qonun va qoidalarni konstruktiv tomonlarini integratsiyalashtirish;

- globallashuv asrining eng xarakterli jihati - bu XXI asr "insonparvarlik xarita" sining tuzilishidir, u bir axloqiy munosabatlar yaxlitligida "umuminsoniy axloqiy madaniyat" tushunchasidagi zamonaviy tasavvurning tub mohiyatini aks ettirish xususiyatiga ega bo'ladi.

Globalashuv jarayonida umuminsoniy axloqiy qadriyatlar shaxs madaniyatiga samarali ta'sir ko'rsatib, uning insoniy fazilatlari, axloqiy qadriyat va me'yorlari shakllanishida muhim omil sanaladi. Ayni paytda shaxs faoliyatining barcha sohalarida ijodiy faollikni yuzaga chiqarishda real ob'yektiv va sub'yektiv shart-sharoitlarning mazmunan boyib borishi taqozo qilinadi. Ob'yektiv va sub'yektiv omillar uyg'unligi axloqiy madaniyatni mazmunan va shaklan rang-baranglashtiradi, ijtimoiy ahamiyatini ko'taradi. Buning natijasida insonning ma'naviy-axloqiy qiyofasida ezgulik, go'zallik fazilatlari chuqur o'rin oladi, kasb-hunarida ijodkorlik tuyg'usi ortadi, ruhiyatida jiddiy o'zgarishlar yuz beradi, milliy va umuminsoniy axloqiy meros, qadriyatlarni qadrlash hissi ortadi, o'z xalqi va mamlakati taraqqiyoti uchun estetik, ma'naviy qadriyatlar yaratish, ularni meros qilib qoldirish mas'uliyati kuchayadi.

Xulosa. Yuqoridagi fikrlarga asoslanib, ushbu maqolada quyidagicha xulosa qilish mumkin: axloqiy madaniyat qolipga solingan, qotib qolgan tizim bo'lmay, inson faoliyatini barcha tarmoqlari bilan bog'liq bo'lgani uchun shaxsning axloqiy ongini rivojlantirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Axloqiy tafakkuri va madaniyati rivojlangan shaxs o'z xalqi tarixi, ma'naviy merosi va bugungi ijtimoiy taraqqiyotiga befarq bo'lmaydi. O'z hayoti va faoliyatini millat, mamlakat va ijtimoiy-tarixiy hayotdan chetda tasavvur etmaydi.

Адабиётлар / Литература / References

1. Философский энциклопедический словарь. - Москва: ИНФРА-М., 1999. - С.229.
2. A.Sher. Axloqshunoslik. Toshkent: O'zbekiston faylasuflar jamiyati nashriyoti, 2010. -B. 304.
3. Эйнгорн Н.К. Исходные основания понятия «нравственная культура» // Вопросы нравственной культуры. С. 80.
4. Arzimatova I. Shaxs estetik madaniyati yuksalishida ijtimoiy-ma'naviy omillarning o'ri. Fal.f.n yozil..dissertatsiya 2010.-54 b.
5. Xusanov B., G'ulomov V. Muomala madaniyati. -Toshkent: Iqtisod-moliya. 2009. -B. 57 .
6. Каримова, Г. Й. (2021). АХЛОҚ-МАЪНАВИЙ ТАҲДИДЛАРГА ҚАРШИ КУРАШНИНГ МАФКУРАВИЙ УСУЛИ СИФАТИДА. *Экономика и социум*, (6-1 (85)), 707-710.
7. Тешабоев, М., Каримов, Ў., & Каримова, Г. (2022). Глобаллашув Шароитида Ёшлар Тарбиясига Салбий Таъсир Этувчи Омиллар Ва Уларнинг Хусусиятлари. *SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 5(1), 382-388.
8. Sobirovich T. B. Strategy of Renewal of National Spirituality of Uzbekistan //International Journal on Integrated Education. - 2020. - Т. 3. - №. 8. - С. 122-126.
9. Sobirovich T. B. O'zbekistonning ma'naviy yangilanish strategiyasi //Buxoro:"Sadridin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti. - 2020. - С. 48.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).